

ONDERWEG NAAR HET UNIVERSEEL RECHT OP ENERGIE EN WATER

MEMORANDUM MET HET OOG OP
DE REGIONALE VERKIEZINGEN VAN 2024,
BEDOELD VOOR HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK
GEWEST

Onderschreven door de Coördinatie Gas-Elektriciteit-Water (CGEW)

Leden van de CGEW: de vzw Fédération des Services Sociaux, de vzw Collectif Solidarité Contre l'Exclusion, de vzw Equipes Populaires Bruxelles, het ACV Brussel, het ABVV, het Steunpunt voor de Diensten Schuldbemiddeling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en andere leden uit het maatschappelijk middenveld en de academische wereld.

De **toegang tot energie en water** moet als fundamentele **behoefte** én **basisrecht** voor iedereen **gewaarborgd** zijn.

Volgens de principes van respect voor de menselijke waardigheid heeft elk individu recht op de toegang tot gas, elektriciteit en water om in zijn of haar basisbehoeften te voorzien en deel te kunnen nemen aan het sociaal leven.

Toch leeft in België (volgens gegevens uit 2021, dus voor de energieprijzen crisis):

- **1 gezin op 4 in energiearmoede.**
- **1 gezin op 5 in waterarmoede.**

DEZE VIJF DUIDELIJKE VOORSTELLEN, AFKOMSTIG VAN DE ACTOREN OP HET TERREIN, ZIJN BEDOELD OM DE BESTAANDE BESCHERMINGSMECHANISMEN TE VERSTERKEN EN KOMAF TE MAKEN MET DEZE PARADOX:

1. Op grote schaal investeren in de renovatie van niet-geïsoleerde woningen p. 1	2. Afsluitingen van energievoorziening verbieden en de huidige bescherming in stand houden p. 2	3. Een publieke energieleverancier oprichten p. 3
4. Een publieke energieleverancier oprichten p. 4		5. De middelen van organisaties die de strijd aanbinden met energie- en waterarmoede verhogen of bestendigen
In deze context: een sociaal rechtvaardige energietransitie tot stand brengen p. 6		

1. OP GROTE SCHAAL INVESTEREN IN DE RENOVATIE VAN NIET-GEÏSOLEERDE WONINGEN

ONZE VOORSTELLEN:

- Een **plan** opmaken voor de **renovatie** van privé- en sociale woningen dat voorrang geeft aan **niet-geïsoleerde woningen**, die vaak bewoond zijn door gezinnen in energiearmoede (eigenaars of huurders).
- De huurprijzen aanpassen aan **correcte tariefbarema's**, in overeenstemming met de staat en de kenmerken van de woning.
- Een tussentijdse **bevriezing** opleggen **van de huurprijzen** van niet-geïsoleerde woningen.
- **Op zijn minst** een blijvend **indexeringsverbod instellen van de huurprijzen** van woningen met een ongunstige energieprestatie.
- De **toegang tot renovatiepremies** voor de verhuurders afhankelijk maken van een conventioneeringsmechanisme.
- Een huurcontrolemechanisme invoeren om te verhinderen dat energie-efficiënte renovaties van woningen waarvoor geen premie werd aangevraagd, leiden tot een forse, oncontroleerbare stijging van de huurprijzen.

WAAROM?

- Tussen **2004 en 2020 steeg de mediane huurprijs in reële termen (dus zonder inflatiegerelateerde indexering) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest met ongeveer 30%**.
- **26% van de Brusselse bevolking is gehuisvest in een niet-conforme woning** (lekkende muren, vocht ...).
- Gezinnen die in vervallen panden wonen (met lekkende daken, vochtige muren of vloeren, verrot houtwerk) kampen vaker met energiearmoede.

OOK DEZE INSTELLINGEN EN/OF ACADEMICI STAAN ACHTER ONS VOORSTEL:

- H. Périlleux en P. Marissal (ULB), Inefficacité et effets pervers du système de grille des loyers à Bruxelles, 2022. [Klik hier](#).
- Noodplan Huisvesting 2020 - 2024 van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. [Klik hier](#).

2. AFSLUITINGEN VAN ENERGIEVOORZIENING VERBIEDEN EN DE HUIDIGE BESCHERMING IN STAND HOUDEN

ONZE VOORSTELLEN:

- De **afsluiting** van gas of elektriciteit **verbieden** bij mensen die hun energiefacturen niet kunnen betalen.
- Bij afwezigheid van een dergelijk algemeen verbod: de afsluiting van gas of elektriciteit wegens wanbetaling verbieden bij de **kwetsbaarste groepen**, zoals senioren, eenoudergezinnen, personen met een handicap of chronische ziekte, gezinnen met minderjarige kinderen enz.
- Strengere **controles toepassen** op het gebruik van achterpoortjes om de energievoorziening af te sluiten, zoals oneigenlijke ILC's (Initiate Leaving Customer of voormalige MOZA-procedures) en het invoeren van een End of Contract.
- De **Brusselse ordonnanties aanpassen** (meer bepaald de gas-, elektriciteit- en waterordonnantie) aan de nieuwe federale wetgeving inzake de invordering van onbetaalde facturen en voor de water- en energiefacturen een **systeem invoeren dat even gunstig is als de regeling in het Wetboek van Economisch Recht**, met name wat betreft de gratis aanmaningen.

WAAROM?

De energie- (en water-)voorziening afsluiten bij personen die hun factuur niet kunnen betalen, strookt niet met de internationale normen en het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens. Het afsluiten van energievoorzieningen is mensonterend en onnodig bestraffend. Het verbod op afsluitingen bij personen die hun energiefacturen niet kunnen betalen, staat trouwens op de Europese agenda.

Ondanks de beschermende regelgeving binnen het Gewest, blijkt uit de statistieken van Brugel dat de vrederechters in 2022 instemden met maar liefst 933 afsluitingen van energievoorziening (elektriciteit en gas). Daarnaast waren 681 afsluitingen van energievoorziening het gevolg van een 'End of Contract'.

We merken dat er nog steeds veel gevallen zijn waarin huishoudens worden afgesloten zonder dat ze daarvan vooraf op de hoogte zijn gebracht. Ze hebben ofwel de vereiste kennisgevingen niet ontvangen en konden daardoor niet aanwezig zijn op de zitting, of het gaat om een afsluiting door 'End of Contract' (of een oneigenlijke ILC).

OOK DEZE INSTELLINGEN EN/OF ACADEMICI STAAN ACHTER ONS VOORSTEL:

- Hesselman, Varo, Guyet, Thomson (2021) "Energy Poverty in the COVID-Era: Mapping Global Responses to the Pandemic in Light of Momentum on the Universal Right to Energy", 18 *Energy Research and Social Sciences*. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2021.102246>
- Hesselman, "Disconnections of energy as a violation of international human rights law", *Manifesto for a ban on energy disconnections in Europe*, 2023. [Klik hier](#).

3. EEN PUBLIEKE ENERGIELEVERANCIER OPRICHTEN

ONZE VOORSTELLEN:

- Een **publieke energieleverancier** oprichten die door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt aangestuurd. Het is de bedoeling dat deze leverancier:
  - Energie **levert** aan openbare gebouwen;
  - Contracten aanbiedt aan residentiële consumenten;
  - Een **humaan en sociaal invorderingsbeleid** voert door onder meer vlot toegankelijk te zijn (fysiek loket), nauw contact te onderhouden met de overige maatschappelijke actoren en bemand te zijn door medewerkers die vertrouwd zijn met de problemen rond energiearmoede;
  - Eventuele winst investeert in de **strijd tegen energiearmoede** en in een rechtvaardige transitie.
- Duurzame en schone energieproductiemiddelen ter beschikking stellen van deze leverancier.

WAAROM?

De liberalisering van de energiemarkt kon geen enkele van haar beloftes waarmaken. De markt slaagt er niet in om elk individu toegang te verschaffen tot de energie die niet nodig is voor een menswaardig bestaan. Daarnaast blijkt het systeem de energiebronnen evenmin te kunnen vrijwaren, noch een transitie naar duurzamere energie te verzekeren.

OOK DEZE INSTELLINGEN EN/OF ACADEMICI STAAN ACHTER ONS VOORSTEL:

- Vera Wegmann, "Going Public: A Decarbonised, Affordable and Democratic Energy System for Europe. The failure of energy liberalisation", 2019. [Klik hier](#).
- Andreas Rüdinger, "La réappropriation locale de l'énergie en Europe. Une étude exploratoire des initiatives publiques locales en Allemagne, France et au Royaume-Uni", 2017. [Klik hier](#).
- Balthazar de Robiano, "Réchauffement climatique et pénurie d'énergie – Les prix suffisent-ils pour gouverner la rareté ?", *La Revue Nouvelle*, 2023/4

4. DE WATERVOORZIENING UITBREIDEN

ONZE VOORSTELLEN:

- Het **financieringsmodel van de watervoorziening** hertekenen om het principe van 'de vervuiler betaalt' kracht bij te zetten.
- De toegang tot **sociale tegemoetkoming voor water** (40% non take-up in 2022) versterken en het bedrag verhogen. Naast de jaarlijkse indexering, de bedragen van de sociale tegemoetkoming automatisch optrekken in lijn met de tariefverhogingen.
- In elke gemeente **fonteinen** plaatsen die het hele jaar door toegankelijk zijn (en niet beperkt tot 6 maanden per jaar). Deze fonteinen moeten niet alleen dienen als drinkfontein, maar ook geschikt zijn voor andere gebruiksdoeleinden, zoals bijvoorbeeld handen wassen, een drinkfles vullen enz.
- Het aantal gratis **openbare toiletten en douches** uitbouwen.
- **Vivaqua verplichten om haar klantendienst**, facturatiedienst en invorderingsprocedure te **optimaliseren**.
- Het Sociaal Waterfonds herfinancieren zodat alle mensen die hulp willen inroepen, er terecht kunnen.

WAAROM?

Iets meer dan de helft van het water in de Brusselse riolen is zuiver water (regenwater, drainagewater, water uit beken, vijvers, bronnen en insijpeling) en staat los van het waterverbruik van de Brusselse huishoudens en economische actoren.

En toch zijn het de (huishoudelijke en niet-huishoudelijke) consumenten die – via hun waterfactuur – opdraaien voor het leeuwendeel van de kosten voor overstromingsbeheer, de opvang en zuivering van rioolwater (afgezien van een subsidie toegekend aan Hydria). Op grond van het principe dat 'de vervuiler betaalt' en uit billijkheidsoverwegingen zouden waterverbruikers niet moeten betalen voor de zuivering van dit helder water.

Als het beleid ongewijzigd blijft, ziet het er algemeen gesteld naar uit dat de waterprijs snel zal stijgen (onder meer door een daling van het waterverbruik die minder inkomsten genereert, de noodzakelijke investeringen in de renovatie van het rioleringsnetwerk, de schuldenlast van Vivaqua en de strengere EU-milieunormen).

OOK DEZE INSTELLINGEN EN/OF ACADEMICI STAAN ACHTER ONS VOORSTEL:

- Pauline Bacquaert, "Les fontaines d'eau potable à Bruxelles", *Les Cahiers de la fonderie*, nr. 54, pp. 58-65, 2023.
- Xavier May, Pauline Bacquaert, Jean-Michel Decroly, Chloé Deligne, Pierre Lannoy, Valentina Marziali, "Formes, facteurs et importance de la vulnérabilité hydrique dans une métropole européenne: Le cas de Bruxelles". *EchoGeo*, nr. 57. [Klik hier](#).
- Advies van het Comité van Watergebruikers, aangenomen op 27 januari 2023, over het geactualiseerd tariefvoorstel VIVAQUA 2023-2026. [Klik hier](#).

5. DE MIDDELEN VAN ORGANISATIES DIE DE STRIJD AANBINDEN MET ENERGIE- EN WATERARMOEDE VERHOGEN OF BESTENDIGEN

ONZE VOORSTELLEN:

- De **OCMW's herfinancieren** zodat ze voldoende middelen hebben om te kunnen ingaan op alle hulpaanvragen die bij hen terecht komen.
- De **private sociale diensten herfinancieren** zodat ze:
  - a. in correcte omstandigheden kunnen werken;
  - b. de gebruikers kwaliteitsvolle dienstverlening kunnen bieden;
  - c. non take-up van rechten kunnen tegengaan (meer bepaald bij mensen die niet bij het OCMW kunnen/durven aankloppen).
- Een **systeem** opzetten om de impact van het overheidsbeleid op energie- en waterarmoede van dichtbij **op te volgen**.

WAAROM?

- Door de toenemende bestaansonzekerheid in de samenleving krijgen de sociale diensten steeds meer aanvragen te verwerken waarbij almaar complexere situaties aan de orde zijn.
- De sociale eerstelijnsdiensten moeten willens nillens een oplossing zoeken voor gevallen van schrapping, of de niet-toegankelijkheid en digitalisering van de klantendiensten van energie- en waterleveranciers.
- Door de opeenvolgende crisissen groeit de stapel onbetaalde facturen snel aan.
- Door het complementaire karakter van de tussenkomsten door de verschillende instanties en OCMW's kan elke burger aankloppen bij de dienst die het meest aangewezen is om zijn of haar vraag te beantwoorden.

IN DEZE CONTEXT: EEN SOCIAAL RECHTVAARDIGE ENERGIETRANSITIE TOT STAND BRENGEN

Deze voorstellen zijn uitgewerkt op basis van onze ervaringen op het terrein. Ze kunnen pas ten volle tot hun recht komen tegen de achtergrond van een sociaal rechtvaardige energietransitie.

Het overheidsbeleid moet daarbij de collectieve toe-eigening van het energie- en watervraagstuk mogelijk maken. Mechanismen die economische schaalvoordelen stimuleren en de sociale banden versterken, zoals de oprichting van energiegemeenschappen, openbare baden, wasserettes en drinkfonteinen die het hele jaar door en op het volledige grondgebied toegankelijk zijn, moeten voorrang krijgen.

Het is bovendien van cruciaal belang dat we de transitie in haar totaliteit bekijken zodat de meest kwetsbare huishoudens niet de zwaarste lasten hoeven te dragen. In een wereld die draait rond energieverbruik, is het absoluut noodzakelijk om allereerst overbodige energie-uitgaven te bannen, zoals publiciteit in de openbare ruimte, die enerzijds rechtstreeks verbruik inhoudt om de borden van stroom te voorzien en anderzijds een systeem voedt dat gekenmerkt wordt door overconsumptie en onverenigbaar is met de huidige ecologische uitdagingen.

Het is ook belangrijk dat we samen met en ten behoeve van de meest kwetsbare groepen, nadenken over de aanpak van de huidige en toekomstige ecologische uitdagingen. De energiegemeenschappen bijvoorbeeld kunnen zowel voor de energietransitie als tegen energiearmoede fungeren als daadwerkelijke hefboom. Als er evenwel geen ambitieuze politieke daadkracht en sterke sociale ondersteuning aanwezig is, dreigt een energiegemeenschap te verwateren tot een instrument waar alleen de meest welvarende groepen gebruik van kunnen maken. Ook de eerstelijnsmedewerkers hebben nood aan ondersteuning en opleidingen om hun taken – met inbegrip van de nieuwe aspecten in verband met de energietransitie – naar behoren te kunnen uitvoeren.

ONZE AANBEVELINGEN OP FEDERAAL NIVEAU

1. Het basisrecht op energie en water opnemen in de Grondwet
2. Garant staan voor eerlijke en betaalbare prijzen voor de consument
3. Het sociaal tarief voor gas en elektriciteit eerlijker maken via hervormingen
4. De commerciële praktijken van de leveranciers reglementeren
5. Het Gas- en Elektriciteitsfonds (Fonds Vandelanotte), de OCMW's en de private sociale sector herfinancieren
6. Uit het Energy Charter Treaty (ECT) stappen